

УДК 338.2:339

DOI:10.32680/2409-9260-2023-7-8-308-309-86-97

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Лапина І. С., кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансового менеджменту та фондового ринку, Одеський національний економічний університет, м. Одеса, Україна
e-mail: irina.s.lapina@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-1946-1873

Кравченко О. М., кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного менеджменту та інновацій, Національний університет «Одеська політехніка», м. Одеса, Україна
e-mail: o.m.kravchenko@mzeid.in
ORCID ID: 0000-0002-3389-3218

Кула М. В., кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки, Національний університет «Одеська політехніка», м. Одеса, Україна
e-mail: marinakula82@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-1060-3687

***Анотація.** Основною метою статті є систематизація та структурування основоположних принципів фінансового планування зовнішньоекономічної діяльності підприємства, яке є важливою складовою загального процесу управління фінансами підприємства. У статті досліджено принципи фінансового планування у рамках стратегічного планування, наочно представлена модель фінансового планування зовнішньоекономічної діяльності. У статті також проаналізовані різні рівні фінансового планування, а саме стратегічне, поточне та тактичне планування. Класифіковано та проаналізовано внутрішні та зовнішні фактори, що впливають на процес фінансового планування. Крім того, у статті розглядаються етапи формування стратегії зовнішньоекономічної діяльності та окреслюються етапи процесу фінансового планування в цьому контексті. На закінчення підкреслюється важливість включення фінансового планування зовнішньоекономічної діяльності як важливого аспекту процесу фінансового менеджменту для підприємств, які прагнуть присутності на міжнародному ринку.*

***Ключові слова:** фінансове планування, зовнішньоекономічна діяльність, фінансове планування зовнішньоекономічної діяльності, стратегічне планування, поточне планування, оперативне планування.*

METHODICAL BASIS OF FINANCIAL PLANNING OF THE ENTERPRISE'S EXTERNAL ECONOMIC ACTIVITIES

Lapina Iryna, Candidate of Economic Sciences, Associate professor, Associate Professor of the Department of Financial Management and the Stock Market, Odesa National University of Economics, Odesa, Ukraine
e-mail: irina.s.lapina@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-1946-1873

Kravchenko Oksana, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of International Management and Innovation, Odesa Polytechnic National University, Odesa, Ukraine
e-mail: o.m.kravchenko@mzeid.in
ORCID ID: 0000-0002-3389-3218

Kula Maryna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Economics, Odesa Polytechnic National University, Odesa, Ukraine
e-mail: marinakula82@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-1060-3687

***Abstract.** The article is devoted to systematization of methodical bases of financial planning of foreign economic activity of the enterprise as a component of management process. The principles of foreign economic activity planning in the context of strategic planning were considered, among which were: purposefulness, alternativeness, globality, consistency, continuity, realism, quantitative and qualitative certainty, long-term, efficiency and social orientation. A schematic model of foreign economic activity planning is presented, which demonstrates the priority of determining planning goals. Such levels of planning of foreign economic activity of the enterprise as strategic, current, and tactical were analyzed. Systematized internal and external factors influencing the financial planning of foreign economic activity, which together affect to some extent the foreign economic potential of the*

company. The direction of planning of foreign economic activity depends on them. The stages of formation of the strategy of foreign economic activity are considered, among which: formation of the strategy of foreign economic activity; identification of the purpose and main goals of foreign economic activity of the enterprise; strategic analysis; modeling scenarios of probable development of events; introduction into practice of the company's activity of the most effective alternative; formation of a strategic plan of foreign economic activity; development of tactical plans; preparation for implementation; organization of implementation of the selected strategy; evaluation in practice of the chosen strategy and control over its implementation. The stages of the process of planning the foreign economic activity of the enterprise are considered separately, among which are: setting goals; collection and processing of necessary information; implementation of forecasts; development and substantiation of planning methods; formation of a model for planning foreign economic activity. It was concluded that the planning of foreign economic activity should be an integral part of the management process in the enterprise, hoping for its presence in the international market.

Keywords: *financial planning, foreign economic activity, financial planning of foreign economic activity, strategic planning, current planning, operative planning.*

JEL Classification: G300; G320; M210.

Постановка проблеми щодо процесу планування зовнішньоекономічної діяльності підприємства у нинішніх умовах нестабільної зовнішньої кон'юнктури стає все більш заплутаною. Процес фінансового планування зовнішньоекономічної діяльності підприємства став більш складним, але він залишається важливим інструментом у досягненні цілей, поставлених керівництвом підприємства, і найважливішим елементом процесу фінансового менеджменту. В умовах гострої конкуренції відсутність фінансового планування зовнішньоекономічної діяльності робить не тільки неможливим вихід на нові ринки збуту, але й утримання поточних позицій на світовому ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розгляду фінансового планування у контексті зовнішньоекономічної діяльності присвятили свої праці багато дослідників і вчених. До відомих осіб у цій галузі належать Ю. Вологін, А. О. Устенко, Н. Калюжна, Н. М. Галазюк, М. М. Шкільняк, О. Ф. Овсянюк-Бердадіна, Ж. Л. Крисько, І. О. Демків, І. Д. Усачова, А. Р. Дунська, О. А. Кириченко, В. П. Аріков, В. М. Соколовська, О. В. Кухленко, В. П. Прокопів та ін.

Відокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми. Визнаючи вагомий внесок дослідників у цій галузі, важливо підкреслити, що окремі елементи фінансового планування підприємства потребують додаткового дослідження. Зокрема, це стосується з'ясування місця, значення та функціональних можливостей фінансового планування у сприянні досягненню стратегічних цілей підприємства щодо його зовнішньоекономічної діяльності. Отже, незважаючи на велику кількість наукових публікацій з цього питання, існує необхідність узагальнення накопичених знань та розробки нових наукових поглядів на фінансове планування зовнішньоекономічної діяльності підприємств.

Мета дослідження. Метою статті є упорядкування та структурування теоретичних основ фінансового планування зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

Основний матеріал. Дослідження у цій статті зосереджено на викладенні методичних основ фінансового планування. Це важлива складова системи фінансового менеджменту на підприємстві. Без належного виконання цієї функції стає складно забезпечити ефективне функціонування підприємства, у тому числі його зовнішньоекономічної діяльності.

Для повного усвідомлення ролі фінансового планування в управлінні необхідно звернутися до наукових досліджень, проведених з цього питання [1, 2, 3]. Досліджуючи отримані дані, ми можемо встановити чітку кореляцію між функціями фінансового менеджменту та загальним процесом управління. Цей зв'язок можна представити за допомогою комплексної структурної та логічної схеми, як показано на рисунку 1.

Надане зображення пропонує уявлення про важливість фінансового планування у сфері управління фінансами. Будучи початковим кроком у процесі управління, фінансове планування служить основою для розробки та прийняття рішень. Ці рішення часто стосуються стратегічних питань. Лише після етапу планування можлива реалізація ідей і подальший контроль. Важливо зазначити, що фінансове планування – це не поодинокі явище, а скоріше циклічний процес, на що вказує стрілка, що веде від контролю назад до планування. Етапи фінансового планування зовнішньоекономічної діяльності можна виділити на трьох рівнях: стратегічному, поточному і оперативному.

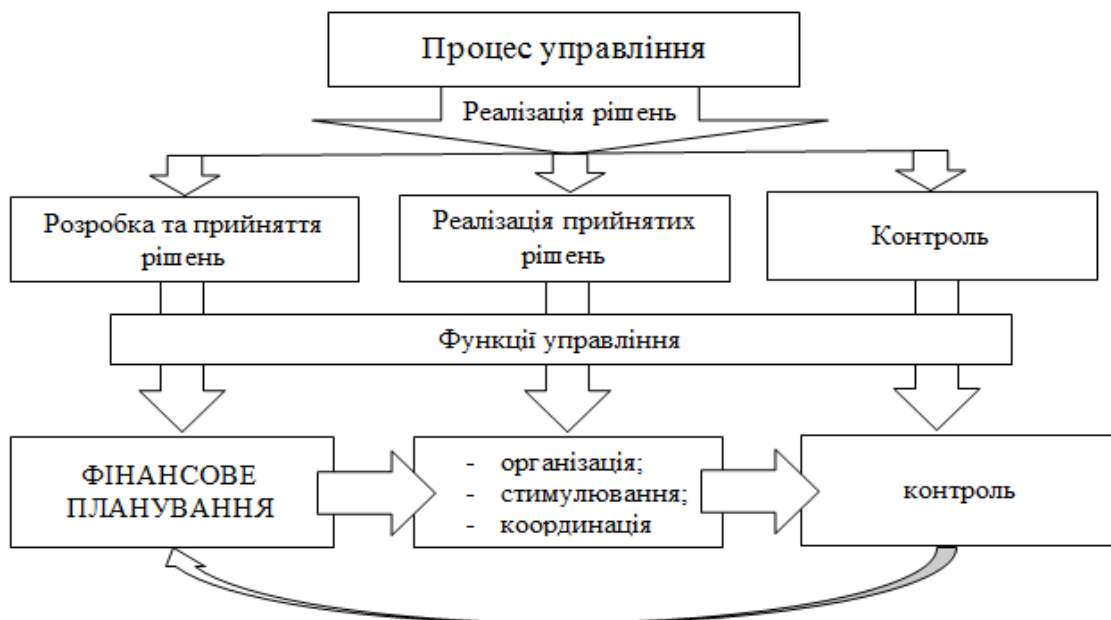

Рис. 1. Місце фінансового планування у структурно-логічній схемі процесу управління

Джерело: складено авторами за матеріалами [1, 2, 3]

В основі зовнішньоекономічної діяльності лежать принципи ведення зовнішньоекономічної діяльності. Важливо зазначити, що існує відмінність між принципами, офіційно закріпленими та викладеними у Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» і принципами, які викладені у науковій літературі. Принципи, які сформульовані у законодавстві, залишаються постійними, рідко змінюючись, і мають більш широкий і узагальнений характер. І навпаки, принципи зовнішньоекономічної діяльності, сформульовані різними вченими, демонструють більшу різноманітність і адаптивність з часом у відповідь на нові вимоги на міжнародній арені.

Тим не менш, важливо зазначити, що принципи, якими керується зовнішньоекономічна діяльність, відрізняються від принципів, якими керується аспект фінансового планування такої діяльності, незважаючи на відсутність будь-яких внутрішніх протиріч між ними. Говорячи про принципи фінансового планування у сфері зовнішньоекономічної діяльності, слід зазначити, що хоч не всі вчені згодні, але більшість із них аналізують ці принципи через призму стратегічного планування.

Багато вчених підкреслюють важливість прийняття стратегічного підходу до планування. На думку Н. М. Галазюк [4], стратегічне зовнішньоекономічне планування є надзвичайно важливим. Можливість займатися такою діяльністю залежить від її узгодження з фундаментальними принципами, до яких належать:

- Цілеспрямованість належить до навмисного наміру та різноманітних методів, які використовуються для здійснення конкретних заходів і реалізацій. Основною метою стратегічного планування у відповідності з цим принципом є встановлення і успішна реалізація стратегічних орієнтирів.

- Альтернативність, яка стосується здатності адаптуватися та реагувати на навколишнє середовище.

- Глобальність, а саме орієнтація на використання різних стратегій в усіх аспектах зовнішньоекономічної діяльності. Зв'язок, що існує між цими стратегіями, досліджується та аналізується у рамках процесу стратегічного планування. Основний акцент робиться на комплексній системі рішень, а не на самих окремих рішеннях. Основна мета – спрямувати увагу на зміну поточних обставин і умов як всередині, так і за межами підприємства.

- Створення послідовності та впровадження стратегічних змін на вітчизняних

підприємствах. Виконання певних завдань має бути пріоритетним, враховуючи послідовність їх виконання та досягнуті успіхи.

– Безперервність, стратегічне планування зовнішньоекономічної діяльності є складною справою, яка вимагає постійних зусиль. Припинення цього процесу призведе до повернення підприємства до початкового стану.

– Наукова та методична обґрунтованість проекту зумовлює необхідність використання загальноприйнятих науково-методичних підходів. Ці методології допомагають у формулюванні конкретних і добре скоординованих стратегій, які відповідають як зовнішнім, так і внутрішнім факторам середовища.

– Реалістичність. Розробляючи стратегічні плани для вітчизняного підприємства, вкрай важливо прийняти реалістичний підхід, який враховує унікальні характеристики його функціонування. Це передбачає оцінку здійсненності досягнення конкретних параметрів і цілей.

– Кількісна та якісна визначеність. Стратегічне планування має охоплювати як кількісні, так і якісні оцінки. Для процесу планування важливо встановити конкретні орієнтири, які слугуватимуть опорними точками для контролю. Однак важливо пам'ятати, що не слід ігнорувати суть поставлених завдань і процес планування не повинен зосереджуватися виключно на числових розрахунках.

– Довгостроковість прийнятих заходів. Враховуючи постійний характер цих заходів, існує невід'ємна зосередженість на вирішенні складних проблем, які залишаються у довгостроковій перспективі. Неможливість подолати ці проблеми одними діями зумовлює необхідність впровадження обґрунтованих, послідовних і комплексних заходів.

– Ефективність та соціальна орієнтованість. Основними цілями стратегічного планування є максимізація ефективності та сприяння соціальному фокусу. Це передбачає гарантування того, що досягнуті результати перевищують відповідні витрати на впровадження, а також вирішують не лише проблеми, пов'язані з виробництвом, але й активно сприяють вирішенню соціальних проблем.

Основні цілі фінансового планування охоплюють встановлення керівних принципів, пом'якшення наслідків змін, зменшення втрат і впровадження стандартів, які оптимізують процеси нагляду [5]. Проте, коли йдеться про фінансове планування у контексті зовнішньоекономічної діяльності, мотивації дещо відрізняються. Ми пропонуємо визначити такі причини для залучення до фінансового планування зовнішньоекономічної діяльності: необхідність визначення орієнтирів, визначення напрямку розвитку зовнішньоекономічної діяльності, формування плану дій та забезпечення ефективного моніторингу виконання цього плану. Слід зазначити, що кожне окреме підприємство може мати унікальні мотиви планування зовнішньоекономічної діяльності. На рисунку 2 наведемо схематичне зображення моделі фінансового планування зовнішньоекономічної діяльності.

Фінансове планування відіграє вирішальну роль у забезпеченні ефективної координації між керівниками та працівниками. Воно служить керівним принципом, забезпечуючи обома сторонам чітке розуміння напрямку діяльності організації та необхідних кроків для досягнення її цілей. Таке узгодження дозволяє співробітникам синхронізувати свої індивідуальні та колективні зусилля. І навпаки, відсутність планування може призвести до розрізаних тенденцій у структурних елементах організації, перешкоджаючи просуванню до бажаного результату. Розвиваючи проактивне мислення, фінансове планування дає менеджерам можливість передбачати зміни та адаптуватися до них, пом'якшуючи невизначеність і забезпечуючи ясність щодо послідовності та наслідків необхідних дій. Це особливо цінно в динамічному та бурхливому середовищі, в якому працюють підприємства. Крім того, фінансове планування мінімізує надмірність, визначає потенційну неефективність бюджету та оптимізує розподіл ресурсів.

Рис. 1. Місце фінансового планування у структурно-логічній схемі процесу управління

Джерело: складено авторами за матеріалами [1, 2, 3]

Надане зображення пропонує уявлення про важливість фінансового планування у сфері управління фінансами. Будучи початковим кроком у процесі управління, фінансове планування служить основою для розробки та прийняття рішень. Ці рішення часто стосуються стратегічних питань. Лише після етапу планування можлива реалізація ідей і подальший контроль. Важливо зазначити, що фінансове планування – це не поодиноке явище, а скоріше циклічний процес, на що вказує стрілка, що веде від контролю назад до планування. Етапи фінансового планування зовнішньоекономічної діяльності можна виділити на трьох рівнях: стратегічному, поточному і оперативному.

Воснові зовнішньоекономічної діяльності лежать принципи ведення зовнішньоекономічної діяльності. Важливо зазначити, що існує відмінність між принципами, офіційно закріпленими та викладеними у Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» і принципами, які викладені у науковій літературі. Принципи, які сформульовані у законодавстві, залишаються постійними, рідко змінюючись, і мають більш широкий і узагальнений характер. І навпаки, принципи зовнішньоекономічної діяльності, сформульовані різними вченими, демонструють більшу різноманітність і адаптивність з часом у відповідь на нові вимоги на міжнародній арені.

Тим не менш, важливо зазначити, що принципи, якими керується зовнішньоекономічна діяльність, відрізняються від принципів, якими керується аспект фінансового планування такої діяльності, незважаючи на відсутність будь-яких внутрішніх протиріч між ними. Говорячи про принципи фінансового планування у сфері зовнішньоекономічної діяльності, слід зазначити, що хоч не всі вчені згодні, але більшість із них аналізують ці принципи через призму стратегічного планування.

Багато вчених підкреслюють важливість прийняття стратегічного підходу до планування. На думку Н. М. Галазюк [4], стратегічне зовнішньоекономічне планування є надзвичайно важливим. Можливість займатися такою діяльністю залежить від її узгодження з

фундаментальними принципами, до яких належать:

– Цілеспрямованість належить до навмисного наміру та різноманітних методів, які використовуються для здійснення конкретних заходів і реалізацій. Основною метою стратегічного планування у відповідності з цим принципом є встановлення і успішна реалізація стратегічних орієнтирів.

– Альтернативність, яка стосується здатності адаптуватися та реагувати на навколишнє середовище.

– Глобальність, а саме орієнтація на використання різних стратегій в усіх аспектах зовнішньоекономічної діяльності. Зв'язок, що існує між цими стратегіями, досліджується та аналізується у рамках процесу стратегічного планування. Основний акцент робиться на комплексній системі рішень, а не на самих окремих рішеннях. Основна мета – спрямувати увагу на зміну поточних обставин і умов як всередині, так і за межами підприємства.

– Створення послідовності та впровадження стратегічних змін на вітчизняних підприємствах. Виконання певних завдань має бути пріоритетним, враховуючи послідовність їх виконання та досягнуті успіхи.

– Безперервність, стратегічне планування зовнішньоекономічної діяльності є складною справою, яка вимагає постійних зусиль. Припинення цього процесу призведе до повернення підприємства до початкового стану.

– Наукова та методична обґрунтованість проекту зумовлює необхідність використання загальноприйнятих науково-методичних підходів. Ці методології допомагають у формулюванні конкретних і добре скоординованих стратегій, які відповідають як зовнішнім, так і внутрішнім факторам середовища.

– Реалістичність. Розробляючи стратегічні плани для вітчизняного підприємства, вкрай важливо прийняти реалістичний підхід, який враховує унікальні характеристики його функціонування. Це передбачає оцінку здійсненності досягнення конкретних параметрів і цілей.

– Кількісна та якісна визначеність. Стратегічне планування має охоплювати як кількісні, так і якісні оцінки. Для процесу планування важливо встановити конкретні орієнтири, які слугуватимуть опорними точками для контролю. Однак важливо пам'ятати, що не слід ігнорувати суть поставлених завдань і процес планування не повинен зосереджуватися виключно на числових розрахунках.

– Довгостроковість прийнятих заходів. Враховуючи постійний характер цих заходів, існує невід'ємна зосередженість на вирішенні складних проблем, які залишаються у довгостроковій перспективі. Неможливість подолати ці проблеми одними діями зумовлює необхідність впровадження обґрунтованих, послідовних і комплексних заходів.

– Ефективність та соціальна орієнтованість. Основними цілями стратегічного планування є максимізація ефективності та сприяння соціальному фокусу. Це передбачає гарантування того, що досягнуті результати перевищують відповідні витрати на впровадження, а також вирішують не лише проблеми, пов'язані з виробництвом, але й активно сприяють вирішенню соціальних проблем.

Основні цілі фінансового планування охоплюють встановлення керівних принципів, пом'якшення наслідків змін, зменшення втрат і впровадження стандартів, які оптимізують процеси нагляду [5]. Проте, коли йдеться про фінансове планування у контексті зовнішньоекономічної діяльності, мотивації дещо відрізняються. Ми пропонуємо визначити такі причини для залучення до фінансового планування зовнішньоекономічної діяльності: необхідність визначення орієнтирів, визначення напрямку розвитку зовнішньоекономічної діяльності, формування плану дій та забезпечення ефективного моніторингу виконання цього плану. Слід зазначити, що кожне окреме підприємство може мати унікальні мотиви планування зовнішньоекономічної діяльності. На рисунку 2 наведемо схематичне зображення моделі фінансового планування зовнішньоекономічної діяльності.

Фінансове планування відіграє вирішальну роль у забезпеченні ефективної координації між керівниками та працівниками. Воно служить керівним принципом, забезпечуючи обома сторонам чітке розуміння напрямку діяльності організації та необхідних кроків для досягнення її цілей. Таке узгодження дозволяє співробітникам синхронізувати свої

індивідуальні та колективні зусилля. І навпаки, відсутність планування може призвести до розрізаних тенденцій у структурних елементах організації, перешкоджаючи просуванню до бажаного результату. Розвиваючи проактивне мислення, фінансове планування дає менеджерам можливість передбачати зміни та адаптуватися до них, пом'якшуючи невизначеність і забезпечуючи ясність щодо послідовності та наслідків необхідних дій. Це особливо цінно в динамічному та бурхливому середовищі, в якому працюють підприємства. Крім того, фінансове планування мінімізує надмірність, визначає потенційну неефективність бюджету та оптимізує розподіл ресурсів.

Рис. 2. Модель фінансового планування зовнішньоекономічної діяльності

Джерело: складено авторами за матеріалами [5, 6]

Через встановлення цілей і впровадження стандартів фінансове планування сприяє ефективному виконанню функції контролю. Для того, щоб співробітники на підприємстві могли переконатися, що їхні дії досягають наміченої мети, вкрай важливо, щоб вони чітко розуміли мету своєї діяльності. Це розуміння впливає з процесу планування, який відповідає за формулювання цілей і завдань. Отже, без належного планування неможливо досягти ефективного контролю. Фінансове планування ґрунтується на наборі принципів, які служать загальними вказівками для розробки та виконання цієї управлінської функції.

Щоб глибше розуміти кожен тип планування, важливо розглянути їх окремо. Це обстеження дозволить нам відповісти на питання «Як? За допомогою яких ресурсів?» можемо ефективно здійснювати планування зовнішньоекономічної діяльності.

Як було зазначено раніше, реалізація фінансового планування зовнішньоекономічної діяльності здійснюється на трьох чітко виражених рівнях: стратегічному, поточному та оперативному (табл. 1).

Таблиця 1

Рівні фінансового планування зовнішньоекономічної діяльності підприємства

Рівень	Характеристика
Стратегічний	На стратегічному рівні основна увага приділяється формуванню комплексного плану зовнішньоекономічної діяльності. Це передбачає встановлення довгострокових цілей для вирішення проблем, які впливають на все підприємство. Ці цілі охоплюють різні аспекти, включаючи міжнародний ринок, інновації на зовнішніх ринках, розподіл людських, матеріальних і фінансових ресурсів, продуктивність зовнішньої торгівлі, прибутковість, соціальну відповідальність тощо.
Поточний	Поточний етап планування зовнішньоекономічної діяльності передбачає здійснення бюджетного планування. Цей процес передбачає створення бюджетів для різних типів підприємств, у тому числі спеціально для зовнішньоекономічної діяльності. Крім того, розроблено модель для об'єднання цих бюджетів для отримання загального бюджету підприємства. Метою бюджетного планування є створення оптимальних і раціональних механізмів виконання стратегічних заходів з метою мінімізації витрат або максимізації вигод. Бюджетне планування зовнішньоекономічної діяльності можна розглядати як складовий процес бюджетного планування підприємства і як самостійний процес, коли він зосереджений виключно на зовнішньоекономічній сфері.
Оперативний	На оперативному рівні робиться акцент на постановці цілей, які безпосередньо пов'язані з вирішенням оперативних завдань зовнішньоекономічної діяльності. Це передбачає акцент на конкретних короткострокових цілях, які є важливими компонентами як поточних, так і стратегічних цілей. Основна мета цього виду планування – гарантувати ефективно й оптимальне використання ресурсів для виконання конкретних завдань у сфері зовнішньоекономічної діяльності. «позбавитися» коштів зараз заради того, щоб отримати збільшену суму цих коштів у перспективі
Монографія «Основи інвестування»	метод розміщення капіталу, котрий має гарантувати заощадження чи зростання капіталу
Економікс: принципи, проблеми та політика	- витрати, пов'язані з будівництвом нових заводів, придбанням верстатів і устаткування з тривалим строком експлуатації; - витрати, пов'язані з виробництвом і нагромадженням засобів виробництва, збільшенням матеріального запасу; - витрати, пов'язані з поліпшенням освіти, здоров'я працівників або ж з підвищенням мобільності робочих сил; - вклад до розвитку продуктивності підприємства, а на макрорівні – до розвитку продуктивності суспільства
«Капітал»	функція від доходу, не пов'язана з зарплатою, не залежить від її розмірів: «Норма нагромадження є вільною і незалежною змінною; а ставка зарплати, навпроти, залежною змінною»

Джерело: складено авторами за матеріалами [6; 8]

Разом з цим, у Національному положенні бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» Найвищий рівень фінансового планування зовнішньоекономічної діяльності компанії контролюється вищим керівництвом, яке в деяких джерелах також називають глобальним рівнем. Саме на цьому рівні формується стратегія зовнішньоекономічної діяльності

та встановлюються довгострокові цілі для вирішення завдань, що стосуються всього підприємства. Ці цілі охоплюють ряд сфер, включаючи міжнародний ринок, інновації на зовнішніх ринках, людські, матеріальні та фінансові ресурси, продуктивність зовнішньої торгівлі, прибутковість, соціальну відповідальність тощо [6].

Прогнозування основних складових зовнішньоекономічної діяльності на довгострокову перспективу стає можливим завдяки стратегічному фінансовому плануванню ЗЕД. Оскільки стратегічний рівень є найвищим, ця конкретна форма планування підпадає під юрисдикцію самих вищих органів посадових осіб підприємства. Це стосується підприємств та керівників, які ними керують, у тому числі керівників дочірніх підприємств і зовнішньоекономічних підрозділів [7].

Займаючись стратегічним фінансовим плануванням, важливо створювати стратегічні плани зовнішньоекономічної діяльності. Ці плани мають довгостроковий характер і окреслюють основні цілі та потенційні напрямки розвитку міжнародної діяльності підприємства. Дотримання цих планів має вирішальне значення для досягнення основної мети підприємства. Розробка стратегії зовнішньоекономічної діяльності є складною справою, оскільки вимагає від менеджерів враховувати різні фактори в багатьох країнах. Ці фактори включають державні постанови, коливання курсів валют, різноманітні системи бухгалтерського обліку, різні політичні та правові рамки, а також широкий спектр мов і культур. Розробка стратегії зовнішньоекономічної діяльності є багатоплановим процесом, який охоплює кілька ключових елементів [6].

Для ефективного планування зовнішньоекономічної діяльності необхідно враховувати умови як внутрішнього, так і зовнішнього середовища. Тому виникає необхідність упорядкувати та класифікувати різні фактори, що впливають як на зовнішні, так і на внутрішні аспекти.

При розгляді внутрішніх факторів, що впливають на підприємство, важливо вивчати різні аспекти його діяльності, включаючи організацію управління, внутрішні системи інформаційного забезпечення, усі форми планування підприємства та аналіз експортних поставок. Процес відбору спеціалістів на підприємство є важливим аспектом, який потребує ретельного розгляду [9].

Що ж до зовнішніх впливів на фінансове планування зовнішньоекономічної діяльності, то важливо виділити такі фактори [10]:

– Економічні фактори. Розглядаючи економічні аспекти, необхідно брати до уваги низку факторів. До них належать: рівень і темпи інфляції, обмінні курси іноземної та національної валют, політика та параметри оподаткування, умови, на яких підприємство має можливість отримати кредит за відповідними процентними ставками. Не менш важливою є оцінка ринкового попиту та рівня конкуренції, переважаючих цін, платоспроможності населення та ін.

– Демографічні фактори. При розгляді демографічних факторів важливо брати до уваги різні аспекти, такі як чисельність населення, склад населення за віком і статтю, а також склад сім'ї.

– Правові та політичні особливості, що сформувалися в державі.

– Соціокультурні фактори, що охоплюють різні аспекти людської взаємодії, включаючи міжособистісні стосунки, взаємодію з соціальними інститутами, культурну спадщину та самосприйняття тощо. Загально визнано, що цінності різних людей відрізняються, що призводить до відмінностей у потребах і вподобаннях.

– Науково-технічний аспект охоплює різні елементи. Ці елементи включають загальний стан науково-технічного прогресу в суспільстві, ступінь прогресу та доступність науково-технічних досягнень, а також включення інформації.

– Природні особливості. До природних особливостей території належать: клімат, ймовірність стихійних лих і катастроф.

На зовнішньоекономічний потенціал підприємства різною мірою впливають ці фактори в цілому. Від цього залежить напрям, у якому буде плануватися зовнішньоекономічна діяльність.

Для того, щоб забезпечити стабільне зростання та успіх сучасного вітчизняного

промислового підприємства, необхідно працювати за комплексним, довгостроковим планом. Такий підхід дозволяє досягти конкурентної позиції, що є вирішальним для сталого розвитку та процвітання підприємства [11].

Процес фінансового планування зовнішньоекономічної діяльності зазвичай передбачає розробку та реалізацію комплексної стратегії виходу на зовнішні ринки. Ця стратегія, як правило, здійснюється в серії окремих етапів. Нижче наведено різні етапи цього процесу.

Перший етап у розробці стратегії зовнішньоекономічної діяльності передбачає проведення досліджень товарів і послуг, які пропонують різні країни, та аналіз отриманих результатів. Потім ця інформація складається у таблицю, яка містить результати, характеристики та присвоєні бали для кожної країни разом із ваговими коефіцієнтами. Необроблені дані, зібрані на цьому етапі, допомагають скласти ринковий прогноз зовнішньоекономічної діяльності, визначити потенційні загрози, оцінити перспективи розвитку, сильні та слабкі сторони, оцінити конкурентоспроможність і спрогнозувати майбутню діяльність. Країну з найбільшою кількістю балів у таблиці можна вважати країною зі сприятливим ринком. Другий етап, який для новостворених підприємств може проводитися одночасно або відразу після першого етапу, спрямований на визначення мети та основних завдань зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Третій етап передбачає проведення стратегічного аналізу з основною метою виявлення та усунення будь-яких прогалин між вихідними даними. Щоб підвищити продуктивність компанії, важливо вивчити різні бізнес-стратегії. Чим більше доступних стратегічних варіантів, тим більше переваг для компанії. На четвертому етапі симулюються різні сценарії, щоб передбачити потенційний розвиток подій. Ці сценарії можуть варіюватися від оптимістичних до песимістичних, а також найбільш імовірних. Після аналізу та формулювання цих сценаріїв розробляються найбільш конкурентоспроможні стратегії для практичного застосування на підприємстві. На п'ятому етапі в діяльність компанії впроваджується найбільш ефективна альтернатива. На шостому етапі складаються остаточні варіанти зазначених альтернатив для створення стратегічного плану зовнішньоекономічної діяльності. Далі, на сьомому етапі, розробляються тактичні плани на основі стратегічного плану майбутнього зовнішньоекономічного розвитку. Восьмий етап передбачає створення стратегічних проектів і планів. Всі аспекти, пов'язані з альтернативним розвитком, ретельно вивчаються, а обраний план уточнюється для реалізації в процесі стратегічного управління. Нарешті, на дев'ятому етапі, обрана стратегія організовується та реалізується. Заключна фаза процесу передбачає практичну оцінку обраного підходу та контроль за його виконанням [10].

Аналіз, повторна оцінка та зворотний зв'язок важливі на кожному етапі процесу. Вкрай важливо визначити й усунути будь-які потенційні помилки чи недоліки в плані стратегічного розвитку. Цілям слід приділяти особливу увагу.

На кожному етапі цілі та місії можуть виявитися непрактичними та недосяжними. Для ефективної координації зусиль різних підрозділів компанії, які працюють над розширенням компанії на світовому ринку, важливо встановити зв'язок, який сприятиме безперервній співпраці. Цей зв'язок слугуватиме засобом зв'язку та координації, забезпечуючи узгодженість дій та стратегій усіх відділів.

До основних етапів фінансового планування зовнішньоекономічної діяльності підприємства можна віднести такі [6, 8]:

- визначення цілей: визначення ключових сфер діяльності та основних цілей;
- збір і обробка необхідних даних: оцінка та вивчення внутрішніх і зовнішніх факторів, які впливають на зовнішньоекономічну діяльність підприємства;
- процес прогнозування передбачає прогнозування майбутнього стану організації шляхом порівняння поточних показників діяльності з показниками минулого; це здійснюється шляхом систематичного збору інформації щодо якісних і кількісних аспектів прогресу економічного суб'єкту;
- процес розробки та перевірки методів фінансового планування передбачає розгляд різних альтернатив; це включає вивчення різних підходів до фінансового планування та вибір найбільш оптимальної комбінації доступних ресурсів; завдяки цьому стають можливими максимізація переваг обладнання та ефективна організація технологічного процесу;

– процес передбачає створення комплексної основи фінансового планування зовнішньоекономічної діяльності; це включає впровадження запропонованої моделі на практиці на підприємстві та підтримання систематичного нагляду для забезпечення досягнення заздалегідь визначених цілей і завдань.

Висновки. Процес фінансового планування зовнішньоекономічної діяльності має велике значення у сфері фінансового менеджменту, оскільки є основою довгострокового розвитку як підприємства в цілому, так і окремої сфери зовнішньоекономічної діяльності. Цей процес можна розділити на три рівні: стратегічний, поточний і оперативний. Стратегічний рівень характеризується встановленням цілей і визначенням ключових напрямків зовнішньоекономічної діяльності. Вищі керівники розробляють стратегічний план, який є основою метою планування. На поточному рівні формуються середньострокові плани, які визначають необхідні кроки для досягнення стратегічних цілей разом із конкретними термінами виконання завдань. Оперативний рівень представляє стадію реалізації і він не менш важливий, оскільки успіх основної стратегії зовнішньоекономічної діяльності залежить від чіткого вирішення короткострокових оперативних завдань. Інтеграція фінансового планування зовнішньоекономічної діяльності має бути невід’ємною частиною процесу управління підприємствами, які прагнуть вийти на міжнародний ринок, освоїти нові ринки чи зберегти існуючі позиції.

Список літератури

1. Вологін Ю. Становлення та розвиток менеджменту як науки в сучасних умовах ринкової економіки. Молодь і ринок. 2011. № 8. С. 129-133. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2011_8_32. (дата звернення 10.07.2023).
2. Устенко А. О. Система управління підприємством. Вісник Прикарпатського університету. 2014. Вип. 10. С. 96–103. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vpu_Ekon_2014_10_21. (дата звернення 10.07.2023).
3. Калюжна Н. Визначення елементного складу системи управління підприємством як передумова дослідження її потенціалу. Економічний аналіз. 2012. Т. 10 (4). С. 135–138. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/esan_2012_10\(4\)_32](http://nbuv.gov.ua/UJRN/esan_2012_10(4)_32). (дата звернення 10.07.2023).
4. Галазюк Н. М. Стратегічне планування зовнішньоекономічної діяльності як основа управління підприємством на сучасному етапі розвитку. Економічні науки. сер. : Облік і фінанси. 2013. Вип. 10 (2). С. 56–62. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/esnof_2013_10%282%29_9. (дата звернення 10.07.2023).
5. Шкільняк М. М., Овсянюк-Бердадіна О. Ф., Крисько Ж. Л., Демків І. О. Менеджмент: Навчальний посібник. Крок. Тернопіль. 2017 р. 252 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/jspui/bitstream/316497/31710/1/%D0%9C%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D0%B4%D0%B6%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%20%D0%A8%D0%BA%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%8F%D0%BA.pdf>
6. Усачова І. Д., Дунська А. Р. Особливості процесу планування зовнішньоекономічної діяльності підприємств. Актуальні проблеми економіки та управління : збірник наукових праць молодих вчених. 2016. Вип. 10. URL: <http://ela.kpi.ua/handle/123456789/22455>
7. Кириченко О. А. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності: Навч. посіб. Знання–Прес. Київ. 2008. 484 с.
8. Аріков В. П. Формування нових підходів щодо планування зовнішньоекономічних операцій підприємства. Менеджмент ХХІ століття: сучасні моделі, стратегії, технології. Центр підготовки наукових та навчально-методичних видань ВТЕІ КНТЕУ : матер. Всеукр. Наук.-практ. конф. м. Вінниця. 22 жовтня 2018 р. Ч. 2. С. 19-25. URL: http://www.vtei.com.ua/doc/2019/22_10_2.pdf#page=19. (дата звернення 10.07.2023).
9. Соколовська В. М. Формування експортного потенціалу підприємства в сучасних умовах господарювання. Ефективна економіка. 2012. № 2. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1092>. (дата звернення 10.07.2023).
10. Кухленко О. В., Прокопів В. П. Планування зовнішньоекономічної діяльності підприємства в умовах глобалізації економіки. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2017. № 15(2). С. 36-41. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2017_15\(2\)_8](http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2017_15(2)_8). (дата звернення

10.07.2023).

11. Коваленко О. М., Станіславик О. В. Забезпечення конкурентоспроможності промислових підприємств на основі формування конкурентної стратегії. II міжнародна науково-практична конференція «Сучасний менеджмент економічних систем в координатах парадигми сталого розвитку»: Одеський національний політехнічний університет,

м. Одеса, 18 вересня 2020 р. С. 179-181. URL: https://economics.net.ua/files/science/suchasnyu_men/2020/s3.pdf (дата звернення 10.07.2023).

References

1. Vologin, Yu. (2011) Formation and development of management as a science in modern market economy. *Molod i rinok*. 8, 129-133. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2011_8_32. [In Ukrainian].

2. Ustenko, A. O. (2014). Enterprise management system. *Visnik Prikarpat'skogo universitetu*. Vip. 10. 96–103. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vpu_Ekon_2014_10_21. [In Ukrainian].

3. Kalyuzhna, N. (2012). Determining the elemental composition of the enterprise management system as a prerequisite for the study of its potential. *Ekonomichnij analiz*. 10(4). 135–138. Retrieved from [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2012_10\(4\)_32](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2012_10(4)_32). [In Ukrainian].

4. Galazyuk, N. M. (2013). Strategic planning of foreign economic activities as the basis of enterprise management on modern stage of development. ser.: *Oblik i finansi*. Vip. 10(2). 56–62. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnof_2013_10%282%29_9. [In Ukrainian].

5. Shkilnyak, M. M., Ovsyanyuk-Berdadina, O. F., Krisko, Zh. L., Demkiv, I. O. (2017). *Management: Navchalnij posibnik*. Krok. Ternopil. Retrieved from : <http://dspace.wunu.edu.ua/jspui/bitstream/316497/31710/1/>.pdf [In Ukrainian].

6. Usachova, I. D., Dunska, A. R. (2016). Features of the process of planning foreign economic activity of enterprises. *Aktualni problemi ekonomiki ta upravlinnya: zbirnik naukovih prac molodih vchenih*. 10. Retrieved from <http://ela.kpi.ua/handle/123456789/22455> [In Ukrainian].

7. Kirichenko, O. A. (2008). *Management of foreign economic activity: Navch. posib. Znannya–Pres*. Kiyiv. [In Ukrainian].

8. Arikov, V. P. (2018). Formation of new approaches to planning foreign economic operations of the enterprise. *Menedzhment XXI stolittya: suchasni modeli, strategiyi, tehnologiyi. Centr pidgotovki naukovih ta navchalno-metodichnih vidan VTEI KNTEU: mater. Vseukr. Nauk.-prakt. konf. m. Vinnicya. 22 zhovtnya 2018 r., 2, 19-25*. Retrieved from http://www.vtei.com.ua/doc/2019/22_10_2.pdf#page=19. [In Ukrainian].

9. Sokolovska, V. M. (2012). Formation of the export potential of the enterprise in modern business conditions. *Efektivna ekonomika*. 2. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1092>. [In Ukrainian].

10. Kuhlenko, O. V., Prokopiv, V. P. (2017). Planning of foreign economic activity of the enterprise in the conditions of globalization of economy. *Mizhnarodnij naukovij zhurnal «Internauka»*. 15(2). 36-41. Retrieved from [http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2017_15\(2\)_8](http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2017_15(2)_8). [In Ukrainian].

11. Kovalenko, O. M., Stanislavik, O. V. (2020). Ensuring the competitiveness of industrial enterprises through the formation of a competitive strategy. II mizhnarodna nauково-praktichna konferenciya «Suchasnij menedzhment ekonomichnih sistem v koordynatah paradigmi stalogo rozvitku»: *Odeskij nacionalnij politehnicnij universitet, m. Odesa, 18 veresnya 2020 r.*

179-181. Retrieved from https://economics.net.ua/files/science/suchasnyu_men/2020/s3.pdf [In Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 10.07.2023

Прийнята до публікації 11.07.2023